

категорії справ повинно бути притаманне не буквальне тлумачення ст. 335 КПК, а виключний характер підстав зупинення; пріоритет безперервності судового розгляду, недопустимість автоматичного зупинення через мобілізацію обвинуваченого без належної перевірки усіх обставин, необхідність забезпечення балансу між: правом на захист, розумними строками та ефективністю кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо правового регулювання письмового провадження та вчинення окремих процесуальних дій» від 16 квіт. 2025 р. № 3178. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56209>.

3. Постанова Верховного Суду від 10 лют. 2026 р. у справі № 757/37804/17-к URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134085625>.

4. Постанова Верховного Суду від 25 бер. 2025 р. у справі № 127/2822/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259389>.

Трекке Артем Сергійович,

доцент кафедри кримінальної юстиції

навчально-наукового інституту права

та психології Національної академії

внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ РЕГУЛЬОВАНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ В СТРУКТУРІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Бланкетні норми у праві є одним із найбільш складних і водночас затребуваних об'єктів наукового дослідження. Попри те що вони давно відомі, їх галузевий вимір подекуди лишається значною мірою нерозробленим зокрема на рівні самостійної концепції, як, наприклад, у криміналістиці. Це зумовлено низкою чинників серед яких міждисциплінарний характер самого явища, динаміка регуляторного середовища, в якому функціонують такі норми, та, певною мірою, навіть інерція доктрини, яка традиційно розглядала бланкетні норми переважно як проблему кримінального права й теорії держави і права, не заглиблюючись

у криміналістичний зріз питання. Водночас тут не можна не зазначити про значний науковий доробок криміналістичного знання на рівні окремих, видових методик розслідування кримінальних правопорушень з бланкетними диспозиціями [1–5], що ставить питання подальшого дослідження цього напрямку в ширшому, концептуальному вимірі.

В усталеному розумінні бланкетна норма – це правова норма, диспозиція якої не містить вичерпного опису ознак забороненої поведінки, а відсилає до інших нормативних актів або сфер регулювання, конкретизуючи тим самим зміст заборони. У кримінальному законодавстві України такі норми набули особливого поширення у сферах охорони навколишнього природного середовища, безпеки дорожнього руху, обігу наркотичних засобів, фінансової та господарської діяльності, охорони праці тощо [6]. Механізм їх дії передбачає обов'язкове встановлення не лише факту порушення кримінально-правової заборони, а й змісту тієї регулятивної норми, порушення якої утворює об'єктивну сторону кримінального правопорушення. Саме ця двоступенева структура робить бланкетні норми особливо цікавим об'єктом для криміналістики.

Актуальність криміналістичного дослідження бланкетних норм визначається передусім потребами слідчої та судової практики. Встановлення факту порушення норм регулятивного законодавства, на яке відсилає бланкетна диспозиція, вимагає від слідчого, прокурора, судді не лише знання змісту відповідного нормативно-правового акта, а й здатності зафіксувати, дослідити та оцінити відповідні обставини.

Проблематика встановлення факту порушення регулятивної норми особливо загострюється в умовах складного, технічно насиченого регулювання, наприклад, у сфері охорони навколишнього середовища або фінансового моніторингу. Тут слідчий не завжди може самостійно встановити сам факт порушення, тому передбачувано виникає потреба у залученні спеціальних знань. Водночас виникає досить поширена ситуація, коли висновок експерта фактично стає підставою не лише для фактичних, а й для юридичних висновків, що вже суперечить кримінально-процесуальним вимогам щодо предмета і меж судової експертизи. Криміналістичне вирішення цієї суперечності передбачає чітке розмежування між фактичними обставинами (зміст технічних норм, факт їх порушення, характер наслідків) та правовою оцінкою цих обставин, яка залишається прерогативою слідчого і суду.

Документування порушення регулятивних норм при розслідуванні кримінальних правопорушень із бланкетними диспозиціями вимагає особливої уваги до встановлення чинного на момент вчинення діяння нормативно-правового регулювання. Складність полягає і в тому, що підзаконні акти, технічні регламенти, санітарні норми та інші нормативні документи, до яких відсилає кримінальний закон, можуть змінюватися значно частіше, ніж сам закон, і не завжди мають чітку офіційну публікацію або архівне зберігання. В умовах активної дерегуляції, яку Україна здійснює в контексті євроінтеграції [7], ця проблема набуває особливої гостроти, адже значна частина технічних стандартів була замінена або скасована, що суттєво ускладнює встановлення нормативного «наповнення» бланкетних норм стосовно діянь, вчинених у перехідний період.

Окрему проблему становлять особливості розслідування злочинів, де бланкетна норма відсилає до міжнародно-правових документів або стандартів наднаціонального рівня, що особливо поширено з огляду на значну кількість зареєстрованих воєнних злочинів.

Важливим напрямом криміналістичного дослідження є вивчення типової слідової картини, характерної при вчиненні кримінальних правопорушень із бланкетними диспозиціями. Аналіз слідчої практики свідчить, що такі діяння, як правило, супроводжуються специфічними документальними слідами. Часто це нормативні акти, посадові інструкції, технічні регламенти, журнали перевірок, акти контролюючих органів тощо. Однак зведення розуміння та вивчення слідової картини бланкетного правопорушення виключно до переліку документів, у яких відображається порушення регулятивних вимог є надмірним спрощенням, що не відповідає реальній складності цього явища. Документальний слід тут є не первинним, а похідним, він виникає не безпосередньо внаслідок протиправної поведінки, а опосередковано через функціонування тієї документаційної інфраструктури, яку встановлює відповідний нормативний режим. Ця інфраструктура існує незалежно від факту правопорушення і призначена для фіксації параметрів діяльності в нормальному режимі її здійснення і саме тому відхилення від встановленого порядку залишає сліди не у вигляді специфічних «злочинних» документів, а у вигляді аномалій у звичайному документообігу. Криміналістично значущим є саме відхилення від нормативно встановленого документаційного стандарту, а не наявність якогось особливого документа і це

принципово відрізняє слідову картину бланкетного правопорушення від слідової картини правопорушень з описовими диспозиціями, де матеріальні сліди, як правило, є безпосереднім відображенням дії суб'єкта.

Звідси випливає методично важливий висновок, що повноцінна реконструкція слідової картини бланкетного правопорушення вимагає від слідчого попереднього моделювання нормативно належного документообігу у відповідній сфері діяльності, тобто встановлення того, які документи мали існувати, з яким змістом, у які строки, за підписом яких осіб і на яких носіях, якими діяльністю здійснювалась у повній відповідності до регулятивних вимог. На тлі цієї нормативної моделі виявлені в ході розслідування матеріальні об'єкти набувають криміналістичного значення, відсутній документ стає слідом приховування, підроблений запис стає слідом маскування, невідповідність між датою складання акта і датою проведення перевірки є слідом імітації виконання нормативних приписів.

Такий підхід передбачає, що робота з документами у провадженнях про бланкетні правопорушення є не технічною операцією збирання наявних матеріалів, а аналітичною діяльністю з реконструкції нормативно очікуваного і зіставлення його з фактично існуючим, і ця аналітична складова повинна бути методично забезпечена криміналістичною наукою.

Отже, криміналістичне дослідження бланкетних норм є не лише теоретично актуальним, а й практично необхідним завданням сучасної науки, що дозволить подолати системний методичний дефіцит, який відтворюється на всіх рівнях розслідування відповідної категорії кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Таран О. В. Розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці : монографія. Київ : ДІА. 2012. 352 с.
2. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 34 с.
3. Харкевич Ю. І. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я в умовах пандемії :

дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2024.

4. Жердев В. К. Криміналістична характеристика та особливості розслідування кримінальних правопорушень, вчинених у сфері господарської діяльності з використанням підроблених документів : дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2024. 231 с.

5. Запотоцький А. П. Теоретичні основи та практика розслідування злочинів у сфері будівництва : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019.

6. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

7. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Турик Євген Михайлович,
ад'юнкт Національної академії
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Сучасна архітектура початку досудового розслідування в Україні, побудована на засадах цифровізації та автоматичної фіксації заяв, у звичайних умовах забезпечує високий рівень прозорості та мінімізує суб'єктивний вплив на старті процесу. Проте екстремальні виклики, зумовлені збройною агресією та введенням воєнного стану, змусили переглянути абсолютизацію виключно електронних інструментів контролю за законністю. Масштабні пошкодження критичної інфраструктури, тривала відсутність енергопостачання та зв'язку, а також окупація окремих регіонів створили фізичні перешкоди для стабільного функціонування Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). За таких обставин класичний алгоритм фіксації кримінальних правопорушень неминуче стикається з кризовими явищами, що вимагає гнучкого адаптування процесуальних гарантій до реалій воєнного часу.